

מועט, אי אפשר לגבול בלא מים] וממהרות להחמיץ [ראה ביאורנו לעיל (לו, א ד"ה אין)], כיון שכהנים זריזים הם וממהרים בלישתן [כמבואר בגמ' שם, לענין מנחות הנילושות בפושרין] (מהרש"א. אך ראה קרבן נתנאל יג, ק שתמו, שהרי יציקה ובלילה כשרים בזר, ואף אינה נעשית בעזרה, כמבואר ברמב"ם מעשה הקרבנות ט, כד).

ועוד יתכן, שבשיעור מועט של רביעית שמן המתחלקת בין כל החלות, אינן ממהרות להחמיץ יותר מאשר אילו היה בהן רק מים בלבד (מהרש"א), והשיעור בזה הוא כל שאין במי הפירות שיעור של אחד משישים במים (פמ"ג או"ח תסב א"א א), שאז מי הפירות בטלים במים (קרבן נתנאל שם) [אולם יש שכתבו, שגם מעט מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ (בית אפרים או"ח מ, ושכן מוכח מכמה פוסקים, וראה גם אליה רבה שם, ב). וכן נפסק להלכה (משנ"ב שם, ו)].

קְרִית הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לְמִשְׁה בְּסִינֵי, שכל הדברים המפורשים במשנה, הלכה למשה מסיני הם, אף על פי שהם שניים בסתמא (רבנו הנהאל), ולכן אף שבתחילה אמר לו 'לא שמעתי', כיון שאמר לו רבי אילעאי שכך שנינו במשנה, נשבע רבי אליעזר שזו הלכה למשה מסיני, או, שלאחר שאמר לו רבי אילעאי כך בשם רבי יהושע, נזכר רבי אליעזר בדבר (מנחת שלמה). ויש שביאר, שהטעם שאמר 'לא שמעתי', הוא משום שלא אמר רבי אליעזר מעולם דברים שלא שמע מפי רבו [כמבואר בגמ' ביומא (סו, ב)] (ברכת אברהם [שפירא]).

כֹּל לְשׁוֹק אֵימָלוּכִי מִימָלְךָ וְכוּ, וכשאוכלן לבסוף כדי לצאת בהן ידי מצה, יש שכתב, שמועיל מדין ברירה, שמתברר למפרע שהשימור היה לשם מצה. ולפי זה, לדעת הסוברים ששימור לשם מצה הוא דין דאורייתא [ראה מחלוקת בזה לעיל (ד"ה ושמתם)], אינו יוצא בהן אלא לדעת האומר 'יש ברירה' בדאורייתא [ראה עירובין לז, ב] (שפת אמת). ואולם, לדעת הסובר בדעת רבה שיוצא כשימור לשם מצה ולשם זבח [ראה מחלוקת בזה לעיל (ד"ה יצתה)], אין צריך לדין ברירה, אלא כל שעשאו לשוק יוצא בהן, כיון שמלכתחילה כיוון מספק לשם שניהם (תורת חסד [לדש"ז פראדקין] או"ח מג, א).

ויש שכתב, שגם לפי מה שקיימא לן שבדאורייתא 'אין ברירה' [ראה ביצה לח, א], יוצא בהן ידי מצה, שדוקא לענין 'לשמה' בספר תורה ובגט, צריך יחוד לשם הדבר, ועל כן כשיש ספק בכונתו, פסול הדבר לזמן דאמר 'אין ברירה' [כמבואר בגמ' בגיטין (כד, ב) לענין גט, ובשו"ת רעק"א (קמא, ב), לענין ספר תורה], משום שצריך שיחול 'לשמה' למפרע. אבל במצה, גדר 'לשמה' הוא רק שיכוון לשומרה לשם מצה, ואין צריך להחיל עליה שם 'מצת מצוה', ולכן אף אם שומרה מספק שמא יצטרך לה, מקיים בזה דין שימור לשם מצה, גם אם 'אין ברירה' (עונג יו"ט או"ח ב, אך ראה דבר שמואל שהעיר, שלדעת הגר"ח הלוי על הרמב"ם חמץ ומצה ג, ה, מלבד השימור מחימוץ, צריך שיחול בה שם 'משומרת לשם מצה', ואם כן גם השימור במצה הוא בגדר יחוד לשם מצה כמו בספר תורה וכו').

וּשְׁמֵרְתֶם אֶת הַמִּצּוֹת מִצְּה הַמְּשֻׁמֶרֶת לְשֵׁם מִצְּה, ודין זה הוא מדאורייתא (פרי חדש או"ח תס, א ובית מאיר שם). ויש סוברים, שהוא מדרבנן, והדרשה אינה אלא אסמכתא (ב"ב שם, ט"ז שם, א, חק יעקב שם, ב). ■ להלכה, שימור לשם מצה הוא מדאורייתא (ביאה"ל שם, א, ושכן מוכח ברמב"ם. וראה שם שיתכן שגם הב"ח והט"ז סוברים כך), ועל כן לכתחילה אין לתת לנערים בני שלש עשרה לאפות מצת מצוה כשלא ידוע שהביאו שתי שערות, כי לענין דינים דאורייתא אין סומכים על 'חזקה דרבא' ש'כל שבא לכלל שנים בא לכלל סימנים' (ביאה"ל שם, בשם הפמ"ג שם משב"ז א).

והשימור לשם מצה פירושו שיכוון בשימור לשם מצת מצוה (רש"י ד"ה ושמתם, ע"פ מנחת ברוך עב; מנחת חינוך מצוה י אות יד). ויש שכתבו, שאין צריך שימור לשם מצת מצוה, אלא די בשימור מחימוץ, ולשם מצה' הכוונה שלא יעשה שימור לשם דבר אחר, כגון לשם זבח, אבל אם שימר מחימוץ לאיזה צורך אחר, יוצא בה אף שלא שימר לשם מצת מצוה (עמודי שלמה [למהרש"ל] על הסמ"ג לאיין עט; קרן אורה מנחות מב, א, ע"פ הירושלמי סוכה א, ב, שלבית הלל יוצאים ב'מצה ישנה'). וראה עוד להלן (סוף ד"ה כל).

ולדעת הסוברים שצריך שימור לשם מצת מצוה, כשימור בסתמא, ולא כיוון בפירוש לשם מצה, אינו מועיל (ביאה"ל שם, ממשמעות רש"י ד"ה ושמתם), ורק בקדשים אומרים 'סתמא לשמה', משום שמתחילה הקדיש לשם עולה או שלמים, ולכן בסתמא גם בשעת העבודה עומד לכך (ביאה"ל שם). ויש שכתב, שגם במצה אומרים 'סתמא לשמה' על השימור שבשעת לישה, כיון שסתם לישה הנעשית לפסח היא עבור מצת מצוה [אבל על השימור שמשעת קצירה (ראה בגמ' הלן מ, א, ובביאורנו שם), אין אומרים 'סתמא לשמה', כיון שסתם קצירה אינה בדוקא עבור מצת מצוה] (ריטב"א הלן שם, הביאו הביאה"ל שם, ונשאר בצ"ע).

יִצְתָּה זֶה שְׂאִין מִשְׁתְּמֶרֶת לְשֵׁם מִצְּה אֶלָּא לְשׁוֹם זָבַח, אך אם התכוון בשעת שימור לצאת בה גם ידי מצה וגם ידי זבח, יוצא בה ידי חובה לדעת רבה [ולכן נקט בלשונו שאין משתמרת וכו' 'אלא' לשום זבח (מנחת חינוך מצוה י אות יד) (רש"י), כיון שמצד עצמה מצת תודה כשרה לצאת בה לדעת רבה, ואם כן אין כאן כוונת סותרות כשמכוון לשם מצה ולשם תודה (קובץ שיעורים אות קעא), אבל לרב יוסף מצת תודה פסולה למצה, משום שצריך שימור לשם מצה כל שבעה [שגם רב יוסף מודה לדרשת רבה], ואילו תודה השימור שלה הוא ליום ולילה, ולכן אינו יוצא כשמכוון לשם תודה ולשם מצה, כיון שיש כאן כוונת סותרות, לשם מצה כשירה ולשם מצה פסולה (רש"י, כביאר הקובץ שיעורים שם). ויש שכתב, שגם לדעת רבה צריך שיהיה השימור מיוחד לשם מצה בלבד, אבל אם שימר גם לשם תודה, אינו יוצא בה ידי מצה (רבינו דוד; מנחת חינוך שם, בדעת הרמב"ם חמץ ומצה ו, ט).

רְבִיעִית הִיא וּמִתְחַלֶּקֶת הִיא לְכֻמָּה חֲלוּת, ואין לפסולן מחמת שמעורב בהן מי פירות ומים [וכמבואר ברש"י במנחות (נו, ב ד"ה מנחת) ובתוס' שם (בע"א ד"ה מנחת), שכיון שהשמן שבהן